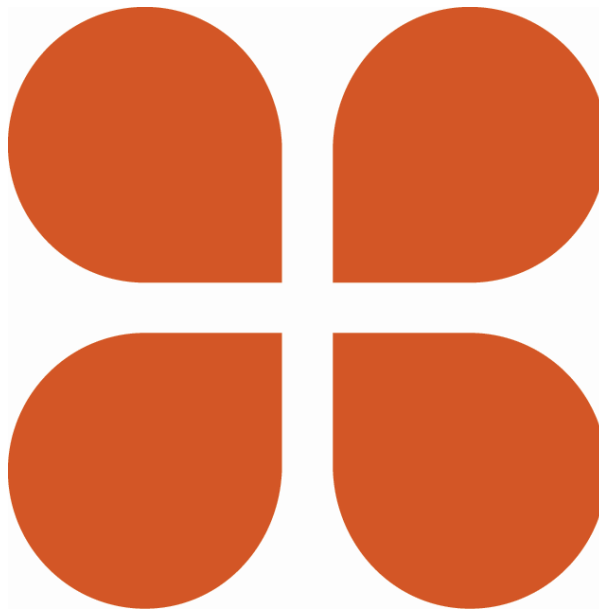

Riksintressen för kulturmiljövården

– Västernorrlands län (Y)

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Västernorrlands län (Y) enligt 3 kap 6 § miljöbalken

HÄRNÖSANDS KOMMUN	4
Gustavsvik - Ramvik [Y 23] (Högsjö sn)	4
Härnösand [Y 21]	4
Vägnön [Y 22] (Säbrå sn)	4
KRAMFORS KOMMUN	5
Bollstabruk [Y 30] (Ytterlännäs sn)	5
Bönhamn [Y 26] (Nordingrå sn)	5
Gallsäter [Y 28] (Nora sn)	5
Högbonden [Y 25] (Nordingrå sn)	5
Nora - Rossvik [Y 24] (Nora sn)	6
Norrfallsviken [Y 29] (Nordingrå sn)	6
Norum [Y 32] (Dals sn)	6
Pannsjön [Y 33] (Dals sn)	7
Svanö [Y 27] (Gudmundrå sn)	7
Värns-Fanön-Slättdalsberget [Y 34] (Vibyggerå sn)	7
Ytterlännäs gamla kyrka [Y 31] (Ytterlännäs sn)	8
SOLLEFTEÅ KOMMUN	8
Eden [Y 53] (Junsele sn)	8
Graninge bruk [Y 46] (Graninge sn)	8
Gålsjö bruk [Y 48] (Boteå sn)	8
Holm - Björkå [Y 47] (Överlännäs sn)	8
Lidgatu [Y 50] (Ådalslidens sn)	10
Nämforsen [Y 51] (Ådals-Lidens sn)	10
Ramsele gamla kyrka [Y 52] (Ramsele sn)	10
Västanbäck - Kortingön [Y 54] (Junsele sn)	10
Österåsen [Y 49] (Eds sn)	11
SUNDSVALLS KOMMUN	11
Allsta - Klingsta - Vi - Tunbyn [Y 5] (Tuna sn)	11
Brämön [Y 3] (Njurunda sn)	11
Galtström [Y 2] (Njurunda sn)	11
Gudmundstjärn [Y 13] (Indals sn)	12
Högom [Y 9] (Selångers sn)	12
Kvissle - Nolby - Prästbolet [Y 4] (Njurunda sn)	12
Liden [Y 14] (Lidens sn)	13
Ljungans dalgång [Y 7b-f] (delen i Attmar, Njurunda, Stöde och Tuna sn)	13
Merlo - Skönvik [Y 12] (delen i Sköns sn)	13
Njurundakusten [Y 1] (Njurunda sn)	13
Norra Alnön [Y 11] (Alnö sn)	14
Selånger - Kungsnäs [Y 10] (Selångers sn)	14
Sundsvall [Y 8]	14
Vattjom - Rude [Y 6] (Tuna sn)	14
TIMRÅ KOMMUN	15
Lögdö bruk [Y 19] (Hässjö sn)	15
Merlo - Skönvik [Y 12] (delen i Timrå sn)	15
Vivstavarv [Y 18] (Timrå sn)	15
Våle [Y 17] (Tynderö sn)	16
ÅNGE KOMMUN	16
Boltjärn [Y 15] (Borgsjö sn) Hävt 2023-06-01	16

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Borgsjö [Y 16] (Borgsjö sn)	16
Haverö [Y 55] (Haverö sn)	16
Ljungans dalgång [Y 7a] (delen i Borgsjö och Torps sn)	17
ÖRNSKÖLDSVIKS KOMMUN	17
Arnäsbacken [Y 41] (Arnäs sn)	17
Brynge [Y 40] (Sidensjö sn)	17
Eliasmynen [Y 45] (Anundsjö sn) Hävt 2023-06-01	18
Gideå bruk [Y 42] (Gideå sn) Hävt 2023-06-01	18
Grisslan [Y 39] (Själevads sn)	18
Lillsjöslättern [Y 44] (Anundsjö sn)	18
Marviksgrunnan [Y 35] (Nätra sn)	18
Myckelgensjö [Y 43] (Anundsjö sn)	19
Sandviken [Y 37] (Nätra sn)	19
Värns-Fanön-Slåttdalsberget [Y 34] (Nätra sn)	20
Trysunda [Y 38] (Nätra sn)	20
Ulvöhamn [Y 36] (Nätra sn)	20

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39, (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

HÄRNÖSANDS KOMMUN

Gustavsvik - Ramvik [Y 23] (Högsjö sn)

Motivering:

En samlad *varvsmiljö* med en militärhistorisk bakgrund belägen vid Ångermanälvens utlopp. Örlogsdepå som anlades 1916-1922 och sedan dess har använts som varv för civil verksamhet. Miljön berättar om en tid då det ansågs finnas en risk för att en fientlig flotta skulle kunna stänga av hela Bottniska viken och använda denna som invasionsområde mot Sverige. (*Varvsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Torrdockan med den ursprungliga lyftkranen fortfarande belägen precis intill. Pumphuset och det höga transformatorhuset från 1916-1922 är central belägna och har höga arkitektoniska ambitioner. Byggnaderna manifesterar den moderna tekniska utvecklingen som elektrifieringen innebar. Radhuslängan för tjänstemän är en av landets första och ligger vid infarten till varvsområdet. Delar av järnvägsspåren visar hur varvet tidigare var sammankopplat med stambanan.

Härnösand [Y 21]

Motivering:

Stifts- och residensstad med mångsidiga förvaltningsfunktioner, framträdande nyklassicistiska karaktärsbyggnader och en bebyggelse som visar den äldsta strandbundna planstrukturen och gradvis utveckling mot allt större regelbundenhet. Som "Norrlands Aten" och Lubbe Nordströms "Öbacka" förknippas Härnösand med en speciell roll i Norrlands historiska utveckling och kulturliv.

Uttryck för riksintresset:

Domkyrkan från 1856, den märkliga gymnasiebyggnaden ritad av Tempelman och residenset båda från sent 1700-tal, samt andra stifts-, residens-, skol- och regementsstadens karaktärsbyggnader. Området Östanbäcken med bevarad oregelbunden planstruktur från 1500-talet och träbebyggelse från tidigt 1800-tal. Den inte helt regelbundna rutnätsplanen i stadskärnan, utvidgningarna på Kronholmen och arbetarförstaden Rotudden som tillsammans representerar stadsbyggnadsutvecklingen under 1700-talets slut och 1800-talet. Hamnmiljöer.

Vägnön [Y 22] (Säbrå sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö, typiskt exempel på norrländsk kuströsemiljö med stråk av bronsåldersrösen, delvis samlade i gravfält och där landhöjningsprocessen illustreras.

Uttryck för riksintresset:

Anläggningar av varierande former, där många är stora och innehåller kistor av stenhällar. Merparten ligger på en nivå av 25-30 m över havet, det finns även enstaka lägre liggande rösen och stensättningar (5-15 m över havet) som dateras till järnålder.

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39, (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

KRAMFORS KOMMUN

Bollstabruk [Y 30] (Ytterlännäs sn)

Motivering:

Industrimiljö med en dynamisk utveckling från järnbruket och den masugn som anlades vid Bollstaån 1737 fram till dagens moderna sågverk. En av länets äldsta industriplatser med kontinuerlig verksamhet under mer än 270 år. Bebyggelsemiljöerna från olika tidsepoker illustrerar olika delar av industrins utvecklingsfaser genom historien fram till idag samt hur den bolagsstyrda bostadsbebyggelsen för anställda har förändrats och utvecklats. (*Industrimiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Masugnen intill Bollstaån. Bruksherrgården i nära anslutning till masugnen och sågverksområdet, med byggnader från 1700-1900-tal bestående av två flyglar, järnbod, lusthus och ladugård, samt delar av den bevarade herrgårdsparken. Kontorsbyggnaden i tegel är ritad av den vid tiden kände arkitekten Cyrillus Johansson. Byggnader inom sågverksområdet härrör från olika tidsepoker från sekelskiftet 1900 och fram till idag. Av dem kan nämnas en portalbyggnad, ett före detta snickeri, magasinsbyggnader och en mekanisk verkstad. Arbetarbostäder med uthus från mitten av 1800-talet längs raka gator på Udden och utmed Kejsargatan. Tjänstemannavillorna i kanten av herrgårdsparken. En- och tvåfamiljsbostadshus från år 1950, även de ritade av Cyrillus Johansson, på vardera sidan om infartsvägen till Bollstabruk tätort. Allékantade vägar och gator.

Bönhamn [Y 26] (Nordingrå sn)

Motivering:

F.d. *säsongsfiskeläge* som under århundraden spelat stor roll för Nordingrås näringsliv, med bofast befolkning sedan 1700-talet.

Uttryck för riksintresset:

Stora sjöbodar och båthus kring hamnen och ovanför liggande bostadshus. Kapell från 1600-talet.

Gallsäter [Y 28] (Nora sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö med bronsåldersrösen i bevarad strandkontakt.

Uttryck för riksintresset:

Ensamliggande bronsåldersrösen vid en från Bottenhavet avsnörd sjö. I miljön ingår även ett gravfält från järnåldern och fossil åkermark med inslag av röjningsrösen.

Högbonden [Y 25] (Nordingrå sn)

Motivering:

Kommunikationsmiljö, fyrplats med en av landets högst belägna fyrar.

Uttryck för riksintresset:

Till anläggningen, uppförd 1906-09, hör fyrtorn och fyrvaktarbostäder med uthus. Läget, siktlinjerna.

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Nora - Rossvik [Y 24] (Nora sn)

Motivering:

Fornlämningskoncentration i en av de tätaste järnåldersbygderna i Ångermanland som tillsammans med *sockencentrum* från medeltid visar på en lång kontinuitet i bebyggelse och markanvändning. Gamla ortnamn, vikingatida silverskatthynd och medeltida spår i ett öppet odlingslandskap förstärker områdets historiska betydelse. (*Fornlämningskoncentration, sockencentrum*) (*Världsarv*).

Uttryck för riksintresset:

I sluttningarna och på höjderna i kanten av den öppna odlingsmarken vid Norasundet och Sursundet finns ett stort antal fornlämningar från järnåldern. De utgörs till stor del av gravar i form av gräsbeväxta högar och stensättningar som ligger såväl ensamma som i smågrupper och samlade i gravfält. Här finns också enstaka storhögar, husgrunder och husgrundsterrasser. Spår av det forntida agrara landskapet syns i form av röjda stenfria odlingsytor och röjningsrösen (fossil åkermark). Belägna på en höjd vid Rossvik vänd mot Sursundet finns också gravar i form av stenrösen och stensättningar från bronsåldern. Den äldre vägsträckningen syns tydligt i det öppna odlingslandskapet. Strategiskt placerad i områdets centrum och det nu uppgrundade sundet ligger sockenkyrkan från 1806 som föregåtts av en medeltida kyrka uppförd på 1200-talet.

Norrfällsviken [Y 29] (Nordingrå sn)

Motivering:

Fiskeläge som uppstod som säsongsfiskeläge under 1600-talet som tillsammans med *fornlämningsmiljöer* från förhistorisk och historisk tid tydligt går att koppla till landhöjningsprocessen. Miljöerna belyser hur de mänskliga aktiviteterna kopplat till havet, avspeglas utifrån placering i landskapet och bebyggelsemönster. Kanske med kontinuitet från förhistorisk fram till modern tid. (*Fiskeläge, fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Den traditionella bebyggelsegrupperingen i en skyddad naturhamn är uppförd längs en hamngata anlagd parallellt med stranden. Båthus och sjöbodan är tätt placerade, delvis på pålar i vattnet och med gavlarna riktade mot vattnet. Kok- och bostadshus är tätt placerade på hamngatans ovansida med gavlarna riktade mot gatan. Kapellet som ligger i ett fritt läge på höjden ovan vattnet är omgivet av en öppen gistvall.

Gravlokaler i form av mindre enkla stenrösen och stensättningar är belägna på halvöns högre liggande hållmarker och på de plana klappervallarna på nivåer mellan 50 till 15 m. ö. h. Under brons- och järnålder anlades de längs de viktiga vattenvägarna. På och invid klapperstensfälten finns lämningar efter husgrunder i form av tomtningar, företrädesvis på 10-15 m. ö. h. På halvöns norra sida finns en skyddad naturhamn med lämningar efter två uppgrundade fiskelägen.

Norum [Y 32] (Dals sn)

Motivering:

Bymiljö från 1800-talet belägen i ett öppet och kuperat *odlingslandskap* med en karaktäristisk norrländsk bebyggelsestruktur där landskapets förutsättningar har styrt bebyggelseutvecklingen. *Kommunikationsmiljö; Vägmiljö* med äldre vägar som finns med på 1700-talets karta. (*Bymiljö, odlingslandskap, kommunikationsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Det småskaliga och öppna odlingslandskapet. Byns bebyggelsemönster med gårdarna grupperade i klungor på tre tydliga höjder i landskapet med utblick mot Lesjön och fria siktlinjer mellan gårdarna. Flertalet välbevarade bostads- och ekonomibyggnader från 1800-talet, de flesta där det övervägande antalet av boningshusen är uppförda som korsbyggnader. Karaktäristiska gårdsgrupperingar med två eller tre bostadshus i vinkel mot varandra och övriga byggnader oregelbundet placerade runt om. Bebyggelse- och gårdsstrukturer binds samman av terränganpassade äldre vägsträckningar.

Pannsjön [Y 33] (Dals sn)

Motivering:

Torpmiljö med arbetarsmåbruk (Per Albin-torp), en av landets största och mest välbevarade miljöer från 1930-talets nyodlingsepok. (*Småbruk*).

Uttryck för riksintresset:

Sju välbevarade torp med tillhörande ladugårdar, byggda efter en typritning upprättad av Statens Egnahemsnämnd.

Svanö [Y 27] (Gudmundrå sn)

Motivering:

Industriort som växt upp kring de forna träindustrierna på ön och visar den kvarvarande bostadsbebyggelsens olika utvecklingsfaser av ett sågsamhälle från år 1867 till början av 1960-talet. Inom ett väl avgränsat område visar miljön hur två industrier under samma bolag har löst bostadsfrågan för sina anställda arbetare och tjänstemän, där Folkets hus var den plats där de båda industriernas anställda möttes (*Industriort*).

Uttryck för riksintresset:

Arbetarkasernerna från 1867 invid den västra stranden och tillhörande det forna sågverket. Arbetar- och tjänstemannabostäder, en- två- och fyrfamiljshus, som hörde till den forna massafabriken och är uppförda mellan 1914 och 1920-talet på öns nordöstra delar. Flerfamiljshus mitt på ön som är byggda 1949 och 1953. Egnahemsbostäder i form av mindre tegelvillor från 1960. Folkets Hus centralt placerat mitt på ön.

Värns-Fanön-Slättdalsberget [Y 34] (Vibygerå sn)

Motivering:

Representativ och mycket åskådlig kuströsemiljö i karaktäristiskt bronsåldersläge med några av Ångermanlands förnämsta gravmonument i öppen och opåverkad kustmiljö. Spåren av mänsklig aktivitet åskådliggör landhöjningsprocessen vilken tydligt kan utläsas i landskapet. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Koncentrationerna av bronsåldersgravar i form av rösen och stensättningar belägna på de mot havet vända hällmarkerna längs den forntida strandlinjen, 25-50 meter över havet. Gravarnas stora formvariation, såsom över 20 meter i diameter stora monumentala rösen och stensättningar och upp till 20 meter långa långrösen tillsammans med mindre skeppsformade, runda, rektangulära och ovala varianter belägna i grupper eller i större sammanhängande gravfält, ofta med konstruktionsdetaljer som stenkistor och kallmurade kanter.

Den tydliga avläsbarheten både för enskilda lämningar och i förhållande till varandra. Fornlämningarnas starka kopplingar till vattnet och den öppna opåverkade kustmiljön.

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39, (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Ytterlännäs gamla kyrka [Y 31] (Ytterlännäs sn)

Motivering:

Kyrkomiljö med typiskt läge för Ådalen i det öppna *odlingslandskapet* invid älven och längs den äldre landsvägen. (*Kyrkomiljö, odlingslandskap, vägmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Kyrkoplatsens dominerande och älvanknutna läge i landskapet. Det öppna odlingslandskapet som omger kyrkoplatsen med vyer och långa siktlinjer ut över landskapet och Ångermanälven. Detta gör det möjligt att föreställa sig att den medeltida kyrkan omkring år 1200 uppfördes på en udde i den idag uppgrundade älven. Kyrkobyggnaden och tillhörande bogårdsmur med ingång i form av stiglucka. Den äldre landsvägen som binder samman Nordanåker by, den medeltida kyrkan och den nyare Ytterlännäs kyrka från 1854.

SOLLEFTEÅ KOMMUN

Eden [Y 53] (Junsele sn)

Motivering:

Bymiljö, ovanligt stor by, välbevarat bymönster och av skiftesreformen oförändrad bykärna.

Uttryck för riksintresset:

Enhetlig bebyggelse av bostadshus och ekonomibyggnader i rödfärgat timmer, husen i oskiftade lägen med gårdarna på rad utmed bygatan. Bebyggelsen ligger utmed skogskanten och åkermarken breder ut sig framför byn. Fägata.

Graninge bruk [Y 46] (Graninge sn)

Motivering:

Bruksmiljö, Ångermanlands äldsta järnbruk med privilegium från 1673.

Uttryck för riksintresset:

Bruksområde med alléprydda uppfartsvägar samt arbetarbostäder och industrilokaler från 1700- och 1800-talet, grupperade runt bruksdammarna. Till anläggningen hör spik- stål- och plåthammare, ekonomibyggnader samt brukskyrka i trä från 1759.

Gålsjö bruk [Y 48] (Boteå sn)

Motivering:

Bruksmiljö med välbevarad 1700-talsprägel. Järntillverkningen upphörde år 1892.

Uttryck för riksintresset:

Herrgård från 1776, sex arbetarkaserner och härbren från 1700-talet. Dammar och timmerrännor.

Holm - Björkå [Y 47] (Överlännäs sn)

Motivering:

Centralbygd. Holm-Björkå är ett område som har haft stor betydelse som agrar huvudbygd från järnåldern och fram till vår tid. I området finns *fornlämningsmiljöer* och kyrkomiljö med ett karaktäristiskt läge vid älven samt Holms säteri som visar hur bygden under mycket lång tid präglats av hur samhällets elit verkat på platsen. Den övergripande bebyggelsestrukturen berättar om

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39, (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

funktionella samband och sociala skillnader som funnits mellan de stora gårdarna i området och

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

arbetarbostäder, arrendegårdar och torpställen. (*Centralbygd, fornlämningsmiljö, odlingslandskap*).

Uttryck för riksintresset:

Gravfälten vid Holm, Björkå och Rödhammaren från yngre järnålder i nära anslutning till Ångermanälven. Det öppna, flacka landskapet som skapar vida utblickar och fria siktlinjer över odlingslandskapet, bebyggelsen och ner mot älven. Holms säteri med park utgör Norrlands enda säteribildning. Björkå herrgård, Lännäs gård och Överlännäs kyrka med dominerande lägen i landskapet på rad och på samma höjd i förhållande till älven. Allékantade vägar som markerar säteriets makt och särställning i området. Arbetarkasernerna, arrendegårdarna och torpställena längs med Holmstabergets fot. Vägnätet som binder ihop landskapets olika historiska funktioner.

Lidgatu [Y 50] (Ådalslidens sn)

Motivering:

Bymiljö, socknens centralort under 1700- och 1800-talet, med samlad bebyggelse och välbevarade ekonomibyggnader som ger en enhetlig och oförvanskad bild av 1800-talets byggnadsskick.

Uttryck för riksintresset:

Av skiften oförändrad tomtstruktur med gårdarna på rad utmed bygatan och tydlig åtskillnad mellan man- och fälgårdar. Tomterna oförändrade åtminstone sedan 1693 och vid laga skiftet 1843 utflyttade inte någon gård.

Nämforsen [Y 51] (Ådals-Lidens sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö. Ett av Nordens största hällristningskomplex, med hällristningar i både nord- och sydsandinavisk tradition. Ristningarna hör samman med ett flertal omfattande och fyndrika boplatser från sten- och bronsålder, vars fyndsammansättning visar att platsen använts under mycket lång tid. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

På öar i forsen och utmed forsens stränder finns ett stort antal ristningar med en figursammansättning som visar på influenser från både nord- och sydsandinaviskt område. Ett flertal omfattande och fyndrika boplatser från sten- och bronsålder samt tre gravar av rösetyp.

Ramsele gamla kyrka [Y 52] (Ramsele sn)

Motivering:

Kyrkomiljö invid före detta sockencentrum. En i raden av de många medeltidskyrkor som finns och har funnits längs med älvarna i Ångermanland och Medelpad. Kyrkan har ett för Ådalen karaktäristiskt läge i landskapet med direkt anslutning till älven. (*Sockencentrum; kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Den medeltida kyrkobyggnaden, troligen uppförd under sent 1200-tal eller tidigt 1300-tal, prästgården från 1879 i nära anslutning till kyrkobyggnaden och klockstapeln från 1925 högst upp på branten väster om kyrkan. Kyrkoplatsen, avskilt belägen på en höjd ovan älven och omgiven av branta nipor.

Västanbäck - Kortingön [Y 54] (Junsele sn)

Motivering:

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Fornlämningsmiljö, fångstgropssystem som nyttjats från ca 1800 f.Kr. till långt in på 1800-talet e.Kr.

Uttryck för riksintresset:

Tre långa fångstsystem med gropar, lokaliserade i pedagogiskt tydligt läge på en ö samt i och vid stränderna till Ångermanälven. Stenåldersboplatser i området.

Österåsen [Y 49] (Eds sn)

Motivering:

Sanatoriemiljö, socialhistoriskt intressant sjukhusanläggning med park från 1901, uppfört som ett av Oslar II:s jubileumssanatorier.

Uttryck för riksintresset:

Huvudbyggnad bestående av fyra envåningspaviljonger länkade till en central byggnadskropp, ritad av Fredrik Lilljekvist. Österåsen var till skillnad från andra jubileumssanatorier uppfört i trä.

SUNDSVALLS KOMMUN

Allsta - Klingsta - Vi - Tunbyn [Y 5] (Tuna sn)

Motivering:

Centralbygd med bybebyggelse av 1800-talsprägel där fornlämningar och ortnamn vittnar om forntida centralitet och lång bebyggelsekontinuitet. (*Fornlämningsmiljö*, *Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Öppen odlingsbygd med inslag av fornlämningar i form av grupper med gravar eller gravfält med högar och stensättningar, i flera fall med anslutande husgrundsterrasser. Medelpads största *fornborg*. Gamla bylägen norr och väster om Klingstatjärnen. Ortnamnen Tunbyn, Vi samt sockennamnet Tuna antyder centrala funktioner i järnålderssamhället.

Brämön [Y 3] (Njurunda sn)

Motivering:

Fiskeläge, en av det äldsta bland de mellansvenska städernas fjärrfiskeplatser vid norrlandskusten och omnämnd sedan 1400-talet samt lotsplats och fyr där fyrvaktarbostäder och fiskelägesbebyggelse har bibehållit sin ursprungliga prägel.

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelsen vid de två närliggande hamnlägena Brämöhamn och Viken, kapellet från 1600-talet samt lotsplatsen med ett fyrorn, uppfört 1859. Brämön är omnämnd som fiskeläge sedan 1400-talet.

Galtström [Y 2] (Njurunda sn)

Motivering:

En sammanhållen *bruksmiljö* som belyser järnbrukshanteringen, vilken var den tidigaste industriella utvecklingen av större betydelse i länet. Bruket grundlades 1673 och järnframställningen lades ner helt först på 1910-talet. Området visar hur viktiga de naturgivna förutsättningarna var för brukens etablering med tillgång till skog, vattenkraft samt ett bra hamnläge. Dammsystem och

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

bebyggelsemiljöer berättar om hur ett brukssamhälle fungerade och var organiserat. Bebyggelsestrukturen i området speglar också platsens och tidens sociala ordning. (*Bruksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Armsjöån med anlagda dammsystem som har varit utgångspunkt för lokaliseringen av brukets bebyggelse. Lämningar efter såg och hamrar. Verksbyggnader som till exempel smedja, gjuteri- och verkstadsbyggnad samt bevarade delar av rost- och masugnsbyggnader. Slaggvarp. Brukets hamn med en ångdriven lyftkran. Vagnät och järnväg som binder ihop brukets produktionsplatser med hamnarna vid kusten. Lokstallet. Bruksherrgården från början av 1800-talet med flyglar, park och trädgård i dominerande och centralt läge i förhållande till arbetsplats och arbetarbostäder. Arbetarbostäder i form av kaserner, längor och torp med tillhörande uthus och liknande. Jordbrukets byggnader. Kapellet från slutet av 1600-talet vid vattnet, väl synligt från arbetsplats och bostäder. De allékantade vägarna. Lämningarna från kolningen i skogsområdena som omger det forna brukssamhället.

Gudmundstjärn [Y 13] (Indals sn)

Motivering:

En välbevarad *ensamgård* berättar om ett nybygge anlagt på 1700-talet, långt utanför de mer etablerade jordbruksbygderna, som utvecklades till ett skogshemman i bruk fram till 1940-talet. Bebyggelsemiljön visar hur ett självhushåll i skogsbygden kunde vara organiserat och är samtidigt ett bra exempel på det norrländska månghussystemet. (*Ensamgård, fäbodmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Gårdens välbevarade byggnader, alla med sin egen funktion. Utsikten från gårdens höga läge, ner över tjärnen och odlingslandskapet samt de omgivande, täta skogarna. Den karaktäristiska gårdsstrukturen med boningshusen placerade i vinkel intill varandra och ekonomibyggnaderna oregelbundet placerade omkring. Torplämningarna i typiska lägen intill skogskant. Det hävdade och ålderdomliga odlingslandskapet som omger gården med indelningar och ängslador. Fäboden Högsåsbodarna, med stigen till Gudmundstjärn samt stigar ut till omgivande skogsmark.

Högom [Y 9] (Selångers sn)

Motivering:

Vetenskapligt intressant *fornlämningsmiljö* med ett av Medelpads största och mest monumentala höggravfält, beläget inom en av Medelpads huvudbygder under järnåldern.

Uttryck för riksintresset:

Imponerande höggravfält där undersökningen av tre storhögar givit rika folkvandringstida fynd liksom en underliggande boplats. Inom området står en runsten, möjligen ditflyttad på 1860-talet. Jämför nedanstående miljö Selånger - Kungsnäs.

Kvissle - Nolby - Prästbolet [Y 4] (Njurunda sn)

Motivering:

Unik *fornlämningsmiljö* där kombinationen av ett gravfält med flera storhögar, varav en är Norrlands största, en runsten och en tidigmedeltida gårdskyrkoruin representerar en sannolik stormannabebyggelse under järnålder och tidig medeltid och utgör en av de tydligaste markeringarna av förhistorisk och tidigmedeltida makt och status norr om Dalälven.

Uttryck för riksintresset:

Rikt bestånd av husgrundsterrasser, gravgrupper och gravfält från järnålder, inslag av storhögar på

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39, (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

två platser samt gårdskyrkoruin. Ensamliggande storhög vid Tingsta gårdsbacke.

Liden [Y 14] (Lidens sn)

Motivering:

Bymiljö och sockencentrum i lidläge.

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelseläget högt i dramatiskt kuperat älvlandskap i kanten mot skogsmark och med vidsträckta inägomarker i sluttning mot Indalsälven. Lidens gamla kyrka, uppförd vid 1400-talets slut, ligger vid älven medan 1800-talskyrkan är belägen vid Lidens by.

Ljungans dalgång [Y 7b-f] (delen i Attmar, Njurunda, Stöde och Tuna sn)

Utredningsområde:

Älvdalsbygd som i älvens nedre lopp tillhör de äldsta i Norrland med kontinuerlig bosättning från tidig järnålder och en stor mängd fornlämningar. Viktig länk i kommunikationsleden mot Tröndelag och transportled för timmer. Storslaget jordbrukslandskap, vattenanknuten industrialisering med vattensågar, timmerhantering, järnbruk och kraftverk. Miljön fortsätter mot väster in i Ånge kommun. (*Fornlämningsmiljö, Kommunikationsmiljö, Industrimiljö, Kraftverksmiljö, Bruksmiljö*).

Merlo - Skönvik [Y 12] (delen i Sköns sn)

Motivering:

Industrimiljö, Sundsvalls distriktets största *sågverkssamhälle* Skönvik med industri- och arkitekturhistoriskt intressanta byggnader.

Uttryck för riksintresset:

Arbetarkaserner och industribyggnader från 1800-talets slut. En äldre lastageplats och ett glasbruk från 1811 ersattes år 1862 med flera ångsågar och senare med gjuteri och verkstäder. Den del av miljön som omfattar ägarens sommarvilla Merlo ligger i Timrå kommun (K 81 009).

Njurundakusten [Y 1] (Njurunda sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö. Kuströsemiljö med några av Medelpads mest välbevarade gravrösen.

Gravmonumenten i området ingår i det band av rösen och stensättningar från brons- och järnålder som finns utmed hela Norrlandskusten. Gravarna ligger i karaktäristiska lägen och har anlagts under en lång tidsperiod i direkt anslutning till den forntida strandlinjen. Dessa spår av mänsklig aktivitet åskådliggör landhöjningsprocessen, vilken tydligt kan utläsas i landskapet. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

På de skogsklädda höjderna och på de mot havet vända hällmarkerna finns en koncentration av gravar i form av rösen och stensättningar. Gravarna ligger vanligen samlade i grupper eller större gravfält och har ursprungligen varit strandbundna, men ligger idag på nivåer mellan 15-45 meter över havet. Gravarna uppvisar stor formvariation och har ofta bevarade konstruktionsdetaljer som hällkistor och kallmurade kanter.

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Norra Alnön [Y 11] (Alnö sn)

Motivering:

Centralbygd där *fornlämningsområden* och *bymiljöer* visar på en lång kontinuitet. Ett av Medelpads mest framträdande järnålderscentrum. Bygden har under medeltiden och framåt utvecklats vidare genom agrar bebyggelseexpansion och bildande av ett sockencentrum kring kyrkan. Det forntida bosättningsmönstret har levt kvar genom generationer och kopplingen mellan järnålderns gravar och dagens gårdsbebyggelse är tydlig. Områdets bevarade äldre vägar binder samman byarna och möts vid kyrkoplatsen som utgjort bygdens samlingsplats under mycket lång tid. De gamla ortnamnen med rötter i järnåldern förstärker områdets historiska betydelse. (*Centralbygd, bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Det öppna odlingslandskapet. Järnålderns gravar, ensamliggande eller samlade i gravfält i landskapets höjdlägen. Det ålderdomliga bebyggelsemönstret i områdets västra delar, där den äldre bebyggelsen ligger i nära anslutning till järnålderns gravar. Lämningar efter bebyggelse och odling från historisk tid i form av till exempel äldre husgrunder, jordkällare och röjningsrösen. Den bevarade äldre jordbruksbebyggelsen, huvudsakligen från 1800-tal och tidigt 1900-tal, som är placerad i höjdlägen i kanten av odlingsmarken och i nära anslutning till vägarna. De äldre, smala vägarna som följer topografin och binder samman bebyggelsen inom området. Kyrkoplatsen vars långa kontinuitet som samlingsplats speglas genom lämningar efter en järnåldersgård med gravfält, den medeltida kyrkan och kyrkan från 1890-talet.

Selånger - Kungsnäs [Y 10] (Selångers sn)

Motivering:

Centralbygd, Medelpads administrativa och ekonomiska centrum före Sundsvalls grundläggning 1621 och ett av de fornlämningsstättaste områdena i landskapet. (*Fornlämningsmiljö, Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Öppet jordbrukslandskap vid djupt liggande havsfjärd med rikt fornlämningsbestånd av järnåldersgravfält, fossila åkrar, pilgrimsled och S:t Olofshamn omtalad 1519. *Sockencentrum* med medeltida *kyrkoruin* och skola. Byarna Hov och Kungsnäs speglar genom det topografiska läget de förhistoriska och medeltida centralfunktioner som kan förknippas med dessa namn. En "tingshög" finns i området. Bybebyggelsen från 1800-talet håller kvar byarnas traditionella lägen.

Sundsvall [Y 8]

Motivering:

Stadsmiljö och centrum i en industriregion. Unikt uttryck för sågverksindustrins expansion och det sena 1800-talets burgna stadsbyggande med storstadsmässiga ambitioner samt parallellt härmed utbyggd arbetar- och hantverkarförort.

Uttryck för riksintresset:

Stadskärnans rutnätsplan som i grunden härstammar från 1600-talet och de förändringar och utvidgningar som genomfördes vid 1800-talets slut. Stenstadsbebyggelsen som tillkom under en kort period efter den förödande branden 1888. Hamn- och järnvägsmiljöer. Stenhammaren med träbebyggelse, karaktäristiska uthus och trädgårdar.

Vattjom - Rude [Y 6] (Tuna sn)

Motivering:

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Odlingslandskap och väl avgränsad järnåldersbygd med fornlämningskoncentration av järnåldersanläggningar samt spår av medeltida vägsträckningar utmed huvudstråket mot Trondheim (Pilgrimsvägen). (*Fornlämningsmiljö, Forn- och medeltida vägmiljö, Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsbestånd av mindre gravfält, ensamliggande fornlämningsresterna samt husgrundsterrasser. En enstaka och ovanlig anläggning av monumental karaktär är "Starkotters grav", den ligger inom ett gravfält och består av en rektangulär stensättning med tät stenfyllning. Av kommunikationshistoriskt intresse är bevarade delar av de medeltida vägarna mot Norge, den anslutande "Finnhuvudvägen" från Tuna kyrka samt en S:t Olofskälla.

TIMRÅ KOMMUN

Lögdö bruk [Y 19] (Hässjö sn)

Motivering:

Bruksmiljö, järnbruk från 1685 med välbevarad bebyggelse från 1700- och 1800-talets masugnsepok.

Uttryck för riksintresset:

Till bruksmiljön hör herrgård med ekonomibyggnader, arbetarbostäder och ett kapell från 1717. Produktionsanläggningarna vid vattendragen norr och söder om bruket utgjordes av kvarnar och smedjor respektive rost- och masugn, som idag står som ruiner.

Merlo - Skönvik [Y 12] (delen i Timrå sn)

Motivering:

Delmiljö, sommarvillan "Merlo slott" med tillhörande park. (*Sommarnöjesmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sågverkspatronen Fredrik Bünsow uppförde 1884 en sommarvilla Merlo i medeltidsromantisk stil som ritades av arkitekten Gustaf Isac Clason. Park och ekonomibyggnad. Området utgör delmiljö av sågverkssamhället Skönvik i Sundsvalls kommun.

Vivstavarv [Y 18] (Timrå sn)

Motivering:

En *industrimiljö* belägen vid Indalsälvens mynning där de trävaruindustrier som har varit betydelsefulla för länets industriella utveckling har avlöst varandra under mer än 200 år. Industriverksamheten på platsen inleddes med ett skeppsvarv 1797 och därefter har det funnits ångsåg, massafabrik och pappersbruk i Vivstavarv fram till 2007. Här finns ett karaktäristiskt bebyggelsemönster för de tidiga sågverkssamhällena. (*Industrimiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Den övergripande bebyggelsestrukturen från 1800-tal och tidigt 1900-tal, inspirerad av 1700-talets järnbruk i Mellansverige där bebyggelsen är planlagd efter strandlinjen. De allékantade vägarna som förstärker den linjära strukturen i området. Herrgården från tidigt 1800-tal med tillhörande park som dominerar i området med utblickar över arbetsplats och arbetarbostäder. Arbetarbostäder uppförda i

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

ett axiellt mönster längs den raka bruksgatan och på Näsängen. Tjänstemannabostäder och kontor med annex placerade vid infarten. Jordbruksbebyggelsen och den öppna åkermarken. Det före detta spruthuset vid den forna arbetsplatsen. Skeppsvägen som löper parallellt med strandlinjen.

Våle [Y 17] (Tynderö sn)

Motivering:

Fornlämningssmiljö i representativ och åskådlig kuströsemiljö där gravarna ligger i karaktäristiska lägen. Gravmonumenten i området ingår i det band av rösen och stensättningar som finns utmed hela Norrlandskusten. De har anlagts under en lång tidsperiod i direkt anslutning till den forntida kustlinjen. och dateras till brons- och järnålder. Dessa spår av mänsklig aktivitet åskådliggör landhöjningsprocessen, vilken tydligt kan utläsas i landskapet. (*Fornlämningssmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

På impediment i odlingsmarken, på höjderna och hållmarkerna finns en koncentration av gravar. Dessa utgörs av rösen och stensättningar vilka förekommer ensamliggande eller samlade i grupper. Gravarna är vända mot havet och har ursprungligen varit strandbundna, men ligger idag på nivåer mellan 10-40 meter över havet. De har stor formvariation och några har kallmurade kanter.

ÅNGE KOMMUN

~~**Boltjärn [Y 15] (Borgsjö sn)**~~ Hävt 2023-06-01

Borgsjö [Y 16] (Borgsjö sn)

Motivering:

Sockencentrum med lång kontinuitet med strategiskt läge vid den gamla riksgränsen och som utgjort viktig anhalt längs med pilgrimsleden. (*Sockencentrum*)

Uttryck för riksintresset:

Sockencentrumets bebyggelse med en av landets mest stilbildande rokokokyrkor, invigd 1772 med tillhörande klockstapel. Det timrade sockenmagasinet från 1821.

Borgsjö gamla skola från förra sekelskiftet. Hembygdsgården med friluftsteatern i nationalromantisk stil från 1940-talet.

S:t Olofskällan från medeltiden, belägen ca 1,5 km nordväst om kyrkan, längs med pilgrimsleden vilken i sin tur delvis följer det gamla vägnätet.

Resterna efter Borgsjö skans, i form av en övertorvad jord- och stenvall och ett dike som är rester av det löpgravssystem som ingick i skansanläggningen som uppfördes på 1600-talet. Skansens strategiska läge i gränstrakterna mellan Sverige och dåvarande Danmark-Norge.

Haverö [Y 55] (Haverö sn)

Motivering:

Fornlämningssmiljö vid de sammanhängande sjösystemen vid Holmsjön, Bysjön, Kyrksjön, Havern och Mellansjön som speglar den långa brukningskontinuiteten från stenålder fram till järnålder i ett landskap ovanför högsta kustlinjen som inte har påverkats av landhöjningen. (*Fornlämningssmiljö*)

Uttryck för riksintresset:

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

De flacka sjösystemen som visar lägen för de strandnära boplatserna. Fångstgropssystemen i riksintressets norra delar bestående av upptill en km långa rader av fångstgropar kantade med vallar. Lämningarna efter de lågtekniska järnframställningsplatserna i form av slagghögar och gropar efter blåsterugnarna, belägna vid myrkanter.

Ljungans dalgång [Y 7a] (delen i Borgsjö och Torps sn)

Utredningsområde:

Älvdalsbygd som i älvens nedre lopp tillhör de äldsta i Norrland med kontinuerlig bosättning från tidig järnålder och en stor mängd fornlämningar. Viktig länk i kommunikationsleden mot Tröndelag och transportled för timmer. Storslaget jordbrukslandskap, vattenanknuten industrialisering med vattensågar, timmerhantering, järnbruk och kraftverk. Flertal S:t Olofskällor. Miljön fortsätter mot öster in i Sundsvalls kommun. (*Fornlämningssmiljö, Kommunikationsmiljö, Industrimiljö, Kraftverksmiljö, Bruksmiljö*).

ÖRNSKÖLDSVIKS KOMMUN

Arnäsbacken [Y 41] (Arnäs sn)

Motivering:

Fornlämningssmiljö med landets nordligaste höggravfält och anslutande boplatssområde med kontinuitet från yngre järnålder till och med medeltid. Visar tydligt hur järnålderns och medeltidens samhälle med betoning på begravningsstradition och bosättningsmönster såg ut. (*Fornlämningssmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Höggravfältet åskådligt beläget längs åsens höjdrygg. Det anslutande boplatssområdet med husgrunder från järnålder och medeltid som är tydligt synliga.

Det äldre vägnätet som genomkorsar landskapet och länkar samman de äldre byarna. Vägen längs med åsen bredvid gravfältet som sannolikt varit i bruk sedan förhistorisk tid.

Trefaldighetskällan i riksintressets nordvästra del, intill Arnäsleden.

Den sammanhängande miljön tydligt avläsbar i dagens öppna obebyggda landskap.

Brynge [Y 40] (Sidensjö sn)

Motivering:

Tidigindustriell miljö som tydligt visar vattenkraftens betydelse i bondesamhället under slutet av 1700-talet till början av 1900-talet. Miljöns anläggningar speglar näringar som är och har varit betydelsefulla för stora delar av Norrland. (*Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

De väl samlade industrieanläggningarna vid norra sidan av Nätraån.

Den finbladiga vattensågen från 1764, flyttad till nuvarande plats 1842, bestående av en träbyggnad i regelkonstruktion i två våningar med stående plank och spåntak med två vattenhjul. Smedjan byggd i trä med spåntak, belägen i skogsbrynet ett stycke ifrån sågen.

Arbetsbostaden, en välbevarad timrad grå enkelstuga samtida med sågen, belägen på södra

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

sidan ån. Lärftmangeln från 1700-talet, flyttad till nuvarande plats 1865, bestående av en enkel träbyggnad med spåntak. Vattenkraftverket från 1924, inspirerad av äldre arkitektur.

Eliasmyren [Y 45] (Anundsjö sn) Hävt 2023-06-01

Gideå bruk [Y 42] (Gideå sn) Hävt 2023-06-01

Grisslan [Y 39] (Själevads sn)

Motivering:

Fjärrfiskeläge som uppstått när fjärrfiskare från Mellansverige säsongsfiskade vid Norrlandskusten. Fiskeläget har ett välbevarat och karaktäristiskt bebyggelsemönster. (*Fiskeläge, fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelsens placering i en skyddad naturhamn längs med stränderna på båda sidor om ett sund. Båthusen och sjöbodarna delvis på pålar och med gavlarna riktade mot vattnet. Kok- och bostadshusen i anslutning till dessa och gistgårdarna för torkning av nät. Bebyggelsens enhetligt faluröda färgsättning. Den smala hamngatan på Grissleön parallellt ovanför boningshusen. Det vitmålade 1600-talskapellet i ett fritt, från vattnet synligt läge ovanför bebyggelsen. Skillnaden mellan fiskelägets täta bebyggelsekärna och det öppna området runt kapellet samt mellan bebyggelsen och hållmarkerna. Kanalens murade strandskoningar. Ristningarna, såsom skeppsfigurer, initialer och årtal, på Kråkhällan vid Grisslans norra udde. Öarnas i övrigt obebyggda karaktär.

Lillsjöslåttern [Y 44] (Anundsjö sn)

Motivering:

Odlingslandskap som visar hur viktig myrslåttern varit för jordbruket i Norrlands inland kring sekelskiftet 1900. (*Odlingslandskap med övervattnade slåttermarker*).

Uttryck för riksintresset:

Myrslåttermarkerna med bevattningssystem i form av fördämningar uppbyggda av sten och grunda sildiken, grävt i bågformiga partier. De glest timrade starrladorna. Hässjorna där höet hängdes upp för torkning. Skogskojan belägen en bit ifrån slätterängen. Gärdesgårdarna som omger silängarna. Skogen och myrmarkerna som omger området.

Marviksgrunnan [Y 35] (Nätra sn)

Motivering:

Fjärrfiskeläge som uppstått när fjärrfiskare från Mellansverige säsongsfiskade vid Norrlandskusten. Fiskeläget har ett välbevarat och karaktäristiskt bebyggelsemönster som tillsammans med fornlämningar åskådliggör de maritima näringarnas långa kontinuitet i området. (*Fiskeläge, fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

De välbevarade sjöbodarna och kokhusen som är tätt grupperade kring den gamla hamnkanalen. Bebyggelsens enhetligt faluröda färgsättning. Det vitmålade kapellet från 1771 som ligger ett stycke ifrån hamnkanalen i ett upphöjt läge för att synas från vattnet. Gistvallen, som ligger mellan sjöbodarna och kapellet, med bevarad torkställning för nät. Fiskelägets välavgränsade bebyggelsegrupp inramad av naturmark. Koncentrationen av tomtningar, lämningar efter tidiga tillfälliga bostäder, på och kring Skagsudden och på Långskäret i anslutning till hållmarker eller klapperstensfält. Tomtningarnas uppbyggnad av låga runda, ovala eller fyrkantiga stenvallar eller låga murar kring stenröjda ytor.

Myckelgensjö [Y 43] (Anundsjö sn)

Motivering:

Gårdsmiljö med ursprungligt läge från 1500-talet som tydligt illustrerar det nordsvenska månghussystemets bebyggelsestruktur med anslutande landskap som visar ett organiserat utnyttjande av in- och utmarker fram till omkring 1900. (*Gårdsmiljö, fäbodmiljö, odlingslandskap*).

Uttryck för riksintresset:

Gammeldgården/Genbergska gården i karaktäristiskt lidläge med vidsträckt utsikt över Myckelgensjösjön. Mangårdsbyggnaden, en parstuga i två plan och förmånsstugan samt övrig gårdsbebyggelse så som härbre, salpeterlada, kornbastu, lador och stall, bestående av knuttimrade omålade hus från 1700- och 1800-talen. Den stora kornhässjan som ett markant blickfång i miljön. Båthuset och ladorna vid stranden. Odlingslandskapet beläget i den sydvästliga slutningen mot sjön med betesmark i strandängspartierna. Öarna Åkervalmen, Pärvalmen och Skogvalmen strax sydväst om gården som utgjorde betesmark och som tydligt syns från gårdstunet. Fäbodvallen Östalbodarna på södra sidan sjön med välbevarade knuttimrade och omålade byggnader. Utblickarna över sjön mellan gården och fäbodmiljön.

Sandviken [Y 37] (Nätra sn)

Motivering:

Fjärrfiskeläge som uppstått när fjärrfiskare från Mellansverige säsongsfiskade vid Norrlandskusten. Fiskeläget har ett karaktäristiskt bebyggelsemönster som bevarats särskilt väl utan avstyckningar på grund av att området brukats som en semesterby sedan 1900-talets mitt. (*Fiskeläge, rekreativmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Den på en strand tätt placerade bebyggelsen bestående av ett tjugotal omålade byggnader bestående av sjöbodar och kokhus. Bebyggelsens läge en bit upp från strandlinjen med fri vy mot vattnet. Placeringen av det vitmålade 1800-talskapellet ovanför bebyggelsen. Skillnaden mellan fiskelägets täta bebyggelsekärna och det öppna området runt kapellet. Raden av enkla faluröda uthyrningsstugor från 1950-talet i skogsbrynet ovanför fiskeläget. Avsaknaden av tomtmarkeringar.

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39), (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

Värns-Fanön-Slåttdalsberget [Y 34] (Nätra sn)

Motivering:

Representativ och mycket illustrativ kuströsemiljö i karaktäristiskt bronsåldersläge med några av Ångermanlands förnämsta gravmonument. Miljön åskådliggör landhöjningsprocessen vilken tydligt kan utläsas i landskapet. (*Fornlämningssmiljö*)

Uttryck för riksintresset:

Koncentrationerna av bronsåldersgravar i form av rösen och stensättningar belägna på de mot havet vända hållmarkerna längs den forntida strandlinjen, 25-50 meter över havet. Gravarnas stora formvariation, såsom över 20 meter i diameter stora monumentala rösen och stensättningar och upp till 20 meter långa långrösen tillsammans med mindre skeppsformade, runda, rektangulära och ovala varianter belägna i grupper eller i större sammanhängande gravfält, ofta med konstruktionsdetaljer som stenkistor och kallmurade kanter.

Den tydliga avläsbarheten både för enskilda lämningar och i förhållande till varandra. Fornlämningarnas starka kopplingar till vattnet och den öppna opåverkade kustmiljön.

Trysunda [Y 38] (Nätra sn)

Motivering:

Fjärrfiskeläge som uppstått när fjärrfiskare från Mellansverige säsongsfiskade vid Norrlandskusten. Fiskeläget har ett välbevarat och karaktäristiskt bebyggelsemönster som även vittnar om en bofast befolkning. (*Fiskeläge, kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Samlingen av sjöbodar, båthus och bostadshus vid en skyddad naturhamn med en strandnära hamngata, där öppningar mellan båthusen och sjöbodarna skapar en viss visuell kontakt med vattnet. De små trädgårdarna mellan bostadshusen och dominansen av faluröd bebyggelse. Det glest bebyggda området där gistvallar med torkställningar för nät står uppställda tillsammans med några ekonomibyggnader. Skillnaden mellan fiskelägets täta bebyggelsekärna och det öppna området kring gistvallen. Det vitmålade kapellet från 1600-talet med kyrkogård i ett upphöjt läge ovanför bebyggelsen.

Ulvöhamn [Y 36] (Nätra sn)

Motivering:

Fiskeläge, Norrlands största och ett av de mer omtalade, som uppstått när fjärrfiskare från Mellansverige säsongsfiskade vid Norrlandskusten. Fiskeläget har ett välbevarat och karaktäristiskt bebyggelsemönster som även vittnar om en bofast befolkning. (*Fiskeläge, kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Den karaktäristiska täta bebyggelsestrukturen med sjöbodar och bostadshus nära vattnet, de flesta gavelvända, i ett skyddat läge vid ett sund. Dominansen av faluröd bebyggelse men med inslag av främst ljus målade bostadshus. Den strandnära hamngatan som särskiljer den täta bebyggelsen från ett mer glest byggt område som även har några gistvallar med torkställningar för nät. Kapellet från 1620-talet i ett upphöjt läge i det öppnare området, samt en större vitmålad 1890-talskyrka högre upp som är väl synlig från vattnet. Föreningshuset som med sina höga fönster och proportioner har en samlingslokalskaraktär. Den lilla ljusmålade

Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Beslut text (Y23) 2018-01-11. Beslut text (Y1), (Y2), (Y11), (Y13), (Y47), (Y51), (Y51) 2018-01-12. Beslut text (Y30), (Y24), (Y29), (Y32), (Y27), (Y34), (Y31) 2018-03-06. Beslut 2023-06-01 avstående av Y42, Y15 och Y45. Beslut revidering 2023-06-16 (Y41), (Y40), (Y39, (Y35), (Y37), (Y34), (Y38), (Y36), (Y16). Beslut revidering 2023-06-29 (Y43). Beslut revidering 2024-01-23 (Y44). Beslut revidering 2024-02-13 (Y55) Dokument uppdaterat 2024-02-15.

lotsstugan på Lotsberget med vidsträckt utsikt över havet. Den omgivande kuperade och i stort sett obebyggda naturmarken som kontrast till bebyggelsen.